

V R T E C .

Časopis s podobami za slovensko mladino
□ s prilogo „ANGELČEK“ □

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 1. maja 1912.

Leto 42.

Prvemu metulju.

Metuljček, metuljček moj ljubi sanjavi,
kam jadraš, kam ploveš mi ti po planjavi?
Saj vem, oj vem! Pomlad je priklila
in tebi pomladno življenje je vlila . . .

Le jadraj, le plovi mi dalje in dalje
čez polje pomladno — saj Večni ti dal je
te lahne peroti, oj lepe, prekrasne —
veseli se dobe lepe in jasne!

Le plovi, le jadraj, pa cvetke pozdravi
tam v lepi cvetoči pomladni dobravi!
Pa pazi, oj pazi, prijateljček mili,
ker dečki še bodo metulje lovili!

Vid Vidov.

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomirski.)

V.

Božiču je prišla v mesto po Hinka mati sama. Hinko je bil na to že prej velikokrat mislil in se je veselil tega dneva, kakor se veselé otroci lepih igrač; skrival je to veselje pred drugimi, niti Tončku si ni upal razodeti svojih zlatih sanj...

Ko je stopila mati v izbo, tiho, neslišno, vrat lahnoupočgnjen, pikasto kmečko ruto na glavi, se je Hinko zdrznil in vzdramil kakor iz dolgega spanja; planil je pokoncu, lica vsa žareča od veselja, in je hitel k materi; naglo ji je podal roko, pogledal ji je v tihe oči in gledal jo je tako začudeno, kakor da je ni še prav nikoli videl.

»Greš domov na počitnice? Koliko dni imate prosto?«

Opazil je, da ima mati obraz še bolj zguban in sesušen kakor prej, in da se ji roke tresejo kakor v mrazu; čudna boleost mu je stisnila srce — kriknil bi in bi objel drago mater in potožil bi ji svojo bôl in ji odkril neutešeno domotožje...

Stal je po dolgem času zopet ob nji in je govoril tiho, šepetaje:

»Domov pojdem... za cel teden, mati! Ali je Milka zdrava?«

»Zdrava, Hinko!«

Sedela sta za mizo, in Hinko je pravil materi, kako se mu godi v mestu; med tem je jedel kruh in jabolka, ki mu jih je bila prinesla mati, in je zrl na njeno sključeno postavo.

Zunaj je ležal sneg; vse mesto je zakrivala gosta, neprodurna megla, mračno je bilo na ulicah.

Stopala sta po cesti in prišla kmalu iz mesta; neizmerno dolga se je zazdela Hinku naenkrat vsa pot. Sever je bril preko ravní in dobrav, mrzel in leden, pod nogami je hreščalo in se udiralo.

Ko sta zagledala v daljavi na pobeljenem holmcu Solnčanec, je Hinko obstal.

»Glejte no, mati, ravno naša hiša se vidi...«

Hodila sta še hitreje in kmalu sta stopala po holmu navzgor; domača in prijetna je postajala pot, Hinko je skoro tekkel po nji.

Pred hišo je čakala Milka, zavita v zimsko jopico, volnene rokavice na rokah. Izpod rute je kukal še vedno tisti poredni, voščenenbeli obraz in tiste tihe, mirne oči.

»Kako si se počutila kaj doma? Ti je bilo zelo hudó po meni?«

Podal ji je roko in se ji je nasmehnil.

Tudi Milka se je zasmejala, ko je zagledala zopet svojega bratca.

»Ali si zrastel! Poglej ga no!« se je čudila in se je postavila tik nje.

»Za celo ped si že višji od mene.«

Šli so v izbo; prijetno zakurjena je stala v kotu peč; tajinstven mrak je vladal vsepovsod, kamorkoli se je ozrlo oko.

Mati je potegnila Hinka za rokav in mu je šepnila v uho:

»Pojdi z menoj! — Nekaj sem prihranila zate.«

Odvedla ga je v shrambo in mu dala cel pehar grozdja.

»Nà, kar jej! Zato sem ga pa prihranila.«

Hinko je nesel grozdje v izbo na mizo in zobal sladke jagode.

Prijetno in toplo mu je bilo v domači sobi, tako prijetno in toplo, da si ni želel venkaj, kjer sta bila sneg in mraz. Vse, kar mu je bilo prej doma skoro tuje, je postalo namah mило in domače. Mati se je sukala v kuhinji ob ognjišču in mu je pripravljala čaj, Milka pa je bila odšla v podstrešje po suhe hruške.

V sobo je stopila sosedova Zefa, ozirala se je izpod očal proti mizi in se opirala na krivenčasto palico.

»O! Ali je študent že doma? Kdo bi si mislil? In tak velikan — kar čez noč...«

Podala je Hinku roko in sedla na stol kraj nje.

Mati je prinesla med tem čaj in Milka suhih hrušk.

»Sedaj pa jej! Pokrepčaj se, saj bo treba kmalu nazaj.«

Zefa je vstala in odšla, v sobi so ostali samo domači. Mati je zlezla na čelešnik ob peči, ker je bila trudna, in je jela dremati. Milka se je pa primaknila bliže k Hinku in ga je izpraševala o mestu in o drugih stvareh.

Hinko je pil in jedel, odgovarjal Milki in jo pogledal zdajpazdaj izpod obrvi.

»Kaj se ti mara, Milka, da si doma!« je govoril in grizel suhe hruške.

»Jaz se moram učiti in nisem vesel. Časih sem tudi lačen, in to je najslabše. Ti si prijetno doma pri materi in še sama ne veš, kako dobro ti je...«

Milka se je sklonila k njemu:

»Poglej, skoro bi pozabila! — Tudi jaz sem prihranila nekaj zate. Počakaj, ti takoj prinesem.«

Stekla je iz izbe in se je vrnila z lepo belo škatljico, ki jo je postavila na klop.

Hinko je vstal in se je čudil.

»Kaj pa imaš notri?«

Milka je odpirala počasi pokrov in mežikala veselo z očmi. Ko je bila škatljica odprta, je zadišalo po piškotih, medenih, sladkih.

»To je prinesel Miklavž in sem hranila zate...«

Takrat se je sklonil tudi Hinko in je pobožal Milko po licih.

»Kako si vendar dobra!«

Do večera je vladal v izbi smeh in veselje. Hinko je šel tudi v hlev, pogledat, kaj dela še koza. Pogladil jo je po vratu, in zameketala je, kakor da ga pozna, svojega prejšnjega prijatelja...

Cele počitnice je predsedel Hinko v izbi za pečjo. Tu se je počutil najbolj domačega in srečnega v krogu matere in Milke, ki sta mu stregli s čajem in suhim hruškami. Na mesto je skoro pozabil in tudi na Tončka, od katerega je dobil razglednico z zimsko pokrajino. Vsa strahota je tam

zunaj izginila iz njegovega srca in namesto nje se je naselila vanj tiha in sladka zavest srečnega življenja med domačimi, ki so tako dobri in tako blagi...

Tudi Podlogarjev Francek je bil prišel o Božiču domov. Hinko ga je videl, kako je korakal časih po Solnčancu goriindoli v gosposki zimski suknjici in z modernim klobukom. Govoril je Francek čisto drugače kakor prej; zavijal je po tuje in je naglašal besede natančno tako kakor mestni gospodiči.

Proti večeru sta se srečala na cesti in eden drugega sta se zasramovala.

»Si tudi ti prišel domov?« se je čudil Francek in se ozrl zelo zaničljivo nanj.

Hinko se je zasmeljal.

»Zakaj pa ne? — Ali sem mar kaj slabši od drugih, da bi ne smel o počitnicah domov?«

Francek si je prižgal cigareto in puhnil dim Hinku naravnost v oči, tako da so se mu naenkrat zasolzile.

»Tudi ti kaj kadiš, he? — Ná, tu, eno cigareto; saj vem, da se ti cedijo po njih sline.«

Potegnil je iz žepa cigareto in jo pomolil Hinku pod nos.

»Hvala; ne kadim,« se je branil Hinko in je odšel...

Naslednji dan je vzel naš študent s hruškami natlačeno culo in se odpravljaj nazaj v mesto.

Mati ga je držala ob slovesu za roko in mu je govorila:

»Hinko! Ne pozabi na Boga! Uči se vedno in izpolnjuj vestno svoje dolžnosti. Poleg tega ne pozabi moliti za domače, in pomisli, koliko nas staneš. Mene tako skrbi, o, grozno skrbi, da ti ne morem povedati. Še ponoči nimam nikoli miru od hudih misli, ki me napadajo. Delati moram kakor vprežena, brez počitka in brez radosti, ker me mučijo vedne skrbi. Torej bodi priden in pobožen, in piši kaj domov.«

Ko je to govorila, je imela roke prekrizane na prsih in je zdajpzdaj glasno zavzdihnila.

Hinko se je stresel; nekaj težkega in bolestonega mu je leglo ob materinih besedah na srce...

V izbo je priskakljala Milka in je skočila k bratcu.

»Že zopet greš? Počakaj malo, ti prinesem še nekaj jabolk; v žepe si jih lahko nabašješ..., v mestu ti bo vse prav prišlo...«

Zavrtela se je naglo in je odbrzela iz sobe in se kmalu vrnila. V predpasniku je prinesla kup jabolk in jih tlačila v Hinkove žepe, tako da je bil deček ves opažen in obložen.

Zunaj pred durmi je nanagloma zadrdralo; peljali so se Podlogarjevi. Hinko je pograbil culo, se poslovil in stekel na prag.

»Hočeš gor? Kar skoči, naglo!« je zaklical Podlogar z voza in se zavijal v zimski kožuh. — Hinko je planil na voz in konja sta zdirjala po cesti navzdol in po dolini.

»Zadnjikrat se peljem sedaj,« mu je šinilo v glavo. »Podlogarjevi me ne bodo več vozili, so pregosposki.«

Na vozu so vso dolgo pot molčali. Francek je sedel tako mogočno in veličastno, kakor da je čisto sam; še Podlogar se je moral stiskati v kot.

V mestu je sedel Tonček že v stanovanju za mizo in čakal. Ko je Hinko vstopil, je vstal in ga hitro pozdravil.

»Zakaj mi nisi odpisal? Nisi imel časa, kaj? To je lepo od tebe, da si me tako pozabil!«

Hinko se je zdrznil.

»Ne zameri, Tonček! . . . Ná, jej jabolka, če hočeš.«

Iz vlekel je iz žepov jabolka in jih je položil na Tončkovo skrinjo, ki je čepela v kotu kraj postelje.

»Jej, ti pravim; škodilo ti ne bo, gotovo ne.«

Pogovarjala sta se to in ono iz počitnic in Tonček je jedel podarjena jabolka.

V tem je vstopila gospodinja.

»Glej ga, saj je že nazaj! . . . Si se dobro imel?«

»Dobro,« je odgovoril Hinko in si ni upal pogledati njenih udrtih, mežikajočih oči . . .

Polagoma so prihajali tudi drugi dijaki. V rokah so prinašali debele, polne cule, in so jedli pa smejali se med sabo. Vsi so bili zdravih lic in živih, ognjenih oči. Hinko je videl, da so opravljeni veliko lepše kakor prej in da imajo vsi svetle, zlikane čevlje.

Vsi ti dijaki so se ozirali postrani na Tončka in na Hinka in niso marali govoriti z njima. Če je kdo izpregovoril, je storil to naglo, kakor da se hoče malo ponorčevati. Sedeli so prešerno na stolih, glave oprte v dlani, in kadili so zavoljo lepšega cigarete . . . Dim se je valil po izbi in se dvigal nad mizo proti stropu, belkasti oblački so pluli nad žarečimi obrazi . . .

Gospodinja je šla iz sobe in ni je bilo nazaj do večera. Ko je prišla, je vzela s stene takoj molek in so molili. Po molitvi je izginila venkaj in nobene stopinje ni bilo več čuti na hodniku . . .

Pričela se je šola. Hinko je imel vedno knjige pri rokah, tudi zjutraj pri kavi se je učil. Na druge dijake, ki so bili malomarni in leni, ni gledal; skrbel je le, da je izpolnjeval sam svoje dolžnosti. Če so drugi kadili cigarete, je stopil k oknu in se je učil tam za šolo.

Zunaj je bila še zima in Hinko je sedaj to živo občutil. Velikokrat ga je zeblo po celem životu, da se je ves tresel od mraza in šklepetal z zobmi. Gospodinja je le malokdaj zakurila in če je to storila, je godrnjala zraven in gledala jezno in skoro sovražno. Počasi je vtikala polenčke v peč, štela jih je in na koncu je potegnila gotovo še enega nazaj iz peči, da je tako več priskoparila.

Tonček se je često pritoževal, a gospodinja ni hotela bolj zakuriti. »Stane denarja, in denar se ne dobiva na cesti,« je govorila važno in počasno, na skrivaj pa se je ozirala po drugih dijakih.

Vse, kar mu je bila mati kedaj pravila, je stopalo Hinku jasno in živo pred oči. Spoznal je naenkrat bedo in pomanjkanje in pričel spoznavati in razumevati ljudi. Videl je, da je revež in zato je trpel v mrazu in ni zinil o tem nikoli besedice. Sčasoma pa se je temu privadil in še dobro se mu je zdelo, da more tudi sam trpeti, kakor drugi doma, ki delajo zanj in nočejo čutiti zime.

Hitro so tekli tedni in meseci, zima je odhajala, približevala se je pomlad. Kakor blisk je šlo mimo življenje in zemlja je stala pod pomladnim solncem, ki je pripekalo gorko na njo. Dnevi so bili vedno toplejši in milejši; zunaj mesta so zelenela polja in vrtovi in gorak dih je zavel po vseh ulicah . . .

Pomlad je odšla, prišlo je poletje in z njim konec šolskega leta. Hinko je dobil spričevalo, in mati je prišla ponj. Napotila sta se domov na Solčanec.

Koza je zameketala in je skakljala po vrtu, ko je zapazila Hinka; bila sta zopet skupaj, oba vesela, časih je prišla k njima tudi Milka.

Mati je hodila na polje dan za dnem; ko se je vračala v izbo, je omahovala za mizo. Če jo je Hinko kaj izpraševal, si je brisala žuljave roké ob predpasnik in bridkosti ni bilo več na njenih upalih licih . . .

Hinko je šel z njo enkrat na njivo, da bi se pogovarjal. Takrat ji je tudi pomagal pri delu; vzel je motiko in je kopal, kakor je le mogel. Mati se mu je smejala, ko ga je videla tako delati. Rokave je imel visoko zavihane in razoglav je bil; mahal je z motiko na vse strani, da je letela prst daleč od njega . . .

Pri malici so sedeli pod veliko, košato hruško za vrtom. Tudi Milka je malicala, roke v naročju, glavo lahno upognjeno. Mati je bila prinesla polno skledo kislega mleka, in zajemali so počasi s starimi nerodnimi žlicami, ki so bile ob robéh tako ostre, da si je Hinko nekoč še ustne obrezal . . .

»Vidiš, Hinko,« je pravila tedaj mati, »bo že šlo z božjo pomočjo. Kar v Boga zaupaj in ga prosi pomoči, pa boš tudi zanaprej tako zdelal. Če si letos lahko obstal, boš še v prihodnje. Težko je gotovo, to vem sama; ali tudi jaz se moram ubijati in trpeti od zore do mraka. Kolikokrat sem lačna in žejna, pa potrpim! Saj trpim vendar zate, da morem plačevati za stanovanje in knjige . . . Vidiš, in pri delu ne tarnam; treba se je vdati v voljo božjo. Bog bo storil že tako, kakor se mu zdi prav. Ti, Hinko, moraš potrpeti voljno vse križe in težave, in Bog ti bo stal ob strani.«

Hinko je poslušal z napolodprtimi trepalnicami, tako, da je videl komaj njen izmučeni obraz in njene tihe, proseče oči; vse hude slutnje so izginile iz njegove duše.

(Dalje prihodnjič.)

Moja prva šolska doba.

Pripoveduje Anton Antonov.

1. Nekaj dni pred prvim šolskim letom.

Nansko leto sem vam, mali čitatelji in čitateljice, povedal, kaj vse sem doživel kot petletni junak. Povedal sem vam o različnih nezgodah, ki sem jih večinoma sam zakrivil; opisoval sem pa tudi vesele pripetljaje, ki so mi jih večidel pripravili drugi. Vem, da ste me sodili za velikega nerodneža in poredneža; toda reči vam moram, da se šele po velikih nesrečah in neprilikah očisti človekov značaj. Tako sem postal tudi jaz vsled raznih neprilik, ki so me doletele v teku petega leta življenjske starosti, velik mož na duhu, pa tudi noge in roke sem že prosteje gibal pri hoji. Velik sem bil nekaj centimetrov čez pol metra, in tista preobila zalitost je tudi izginila z lic in života. Lase mi je atej pristrigel popolnoma tisto soboto, ko smo zadnji koš krompirja pripeljali domov ter ga spravili v klet.

»Čez teden dni pojdeš pa v šolo,« mi je razjasnjeval atej, ko mi je strigel lase. »Ne spodobi se, da stopiš kakor koštrun pred gospoda učitelja.«

In pele so dalje velike škarje smrtno pesem bujnim lasem na moji glavi.

Vsi so stali okoli mene: Francek, Minka, Pepček in Slavka, pa občudovali — ne vem — ali mene, ali pa atejevo brivniško umetnost.

Francku in Minki sem kar bral z obraza, da bi bila rada kaj zinila mojim lasem v prilog, meni pa na jezo; pa si nista upala v atejevi navzočnosti. Pepčku in Slavki pa sem se zdel popolnoma tuj že tedaj, ko sem imel šele pol ostrižene glave. Ko sem bil pa popolnoma ostrižen, me pa skoraj nista več poznala.

»Atej, zdaj pride pa še Slavka na vrsto,« sem omenil, ko je atej dokončal svojo brivniško obrt na moji glavi. »Saj ima še daljše lase, kakor sem jih imel jaz, in v šolo pa tudi pojde.«

Atej, Francek in Minka se začno naglas smejati; Pepček se pa drži modro, kar mi je bilo v potrdilo, da sem prav pametno govoril. Slavka se je držala na jok, ker je menila, da jo atej za gotovo oskube.

»Ti, Tonček, glej, da ti v šoli nekoliko popravijo možgane, sicer boš težko shajal z ljudmi v življenju,« reče atej v smehu.

Namah so bile vse dobre misli o moji pameti podrte v meni. Tudi pri Pepčku sem izgubil vso veljavo. Smejal se mi je ter me gledal prav pomilovalno, dokler mu ni atej ukazal, naj sede na nizek stolček, in dokler niso jele plesati škarje po njegovi glavi.

Tudi mamica je prišla v hišo pogledat. Stopila je k meni ter me prisrčno objela. Jaz sem jo pa v znak hvaležnosti in ljubezni poljubil na čelo.

»Zdaj ga pa še božaj in objemaj!« je rekel atej. »Ako bi bila slišala njegove neumne besede, bi ga zuhljala, da bi pomnil do prihodnje sobote.«

Hudo so zadele te atejeve besede moje mlado srce. Skoraj bi bil začel jokati, da se nisem spomnil svoje možatosti in svojega junaštva. Zaihtel sem, solze so mi zalile oči, a glasu ni bilo čuti iz mojih ust.

Dobra mamica je sicer zvedela, kaj sem bil izgovoril, ali zuhljala me ni, kakor ji je svetoval atej, temveč se je nekoliko nasmejala ter me zopet pritisnila k sebi.

To pa ni bilo prav nič všeč mojima bratcema in sestricama. Pepček je kar zavidljivo gledal izpod škarij in očetovih rok. Slavka se je bila pa tudi stisnila k mamici. Francek in Minka sta šla osramočena iz hiše. Meni se je pa kar srce tajalo blaženosti in ponosa, in še više sem cenil svojo dobro mamico.

Radi tega popoldanskega dogodka smo se bili otroci sprli še pri večerji.

Jaz sem dal povod. Ko smo prišli za mizo ter odmolili, sem jaz sedel k mamici na prostor, kjer je ponavadi sedela Slavka. Mamica ni imela nič proti temu; tudi atej ni nič ugovarjal, kar me je posebno prevzelo. Toda Francek, Minka, Pepček in Slavka so bili proti mojemu nocojšnjemu sedežu, zlasti še potem, ko se je Slavka jela kujati in slednjič jokati. Francek, kot najstarejši, se je prvi oglasil ter se potegnil za Slavko. Za njim se je oglasila Minka, za Minko pa Pepček, dasi bi bil sam tudi rad na mojem mestu. Zato se ni dolgo potegoval za Slavko; kmalu je izprevrigel barvo ter bil na moji strani.

Izprva se je vršilo prerekanje še dokaj mirno in dostojno, samo Slavka je bila preglasna. Toda združeno navdušenje za Slavko na eni strani in enoglasno ugovarjanje na moji strani je rastlo z vsako besedo. In začeli smo bili že kričati ter se hoteli spopasti z žlicami. Kar vstane atej ter konča z eno besedo naš prepir.

»Še pri jedi nima človek miru,« zavpije, in utihnili smo, in žlice so nam popadale iz rok.

»Ti se mi takoj spravi k peči na klop,« zadene mene prvega atejev ukaz.

»Ti, čmerika čmerikasta, se mi pa poberi na peč,« zagromi nadalje atej Slavki.

»Mama, od danes naprej pa ne imej nobenega več pri sebi med jedjo.«

Menda bi bilo tudi Francka, Minko in Pepčka doletelo kaj neprijetnega, da ni vstopil tedaj striček Matija v hišo.

»Dober večer in Bog vam blagoslovi,« pozdravi striček prijazno. »Kaj pa si tako strašno jezen, France?« vpraša striček ateja.

»E, saj veš, kjer so otroci, človek še jesti ne more v miru,« se pritoži atej. »Zlasti tistile paglavec pri peči in ona čmerika na peči sta pravi nepokoj v hiši.«

»No, no, France, menda ne bo tako hudo,« se zavzame striček za naju.

Novodobne sanje.

»Veš, čeprav ni tako strašansko hudo, ali človek se mora že vsega naveličati,« meni atej. »Čakajta, nič več ne prideta domov, ne opoldne, ne popoldne. Kar tam bosta ostala.«

Ker sva vedela, da se je atej še vedno držal svojih besed, zato je naju s to svojo pretnjo hudó zadel. Oba sva se naenkrat začela dreti na ves glas.

»To bodeta imenitna šolarja,« reče atej. »Pri vsaki besedi se bosta začela kremžiti ter pačiti obraz. Tebi, Tonček, bodo usta kmalu do ušes; tebi, Slavka pa do oči.«

Ustrašila sva se teh besed. Takoj sva končala svoj duet. In povem vam, da sem se drugi dan pogledal v ogledalu, če li res nimam tako širokih ust, kakor je trdil atej. Če je Slavka storila isto, ne vem. Seveda sem se prepričal, da usta do ušes še niso, ali utegnejo postati. Zato sem sklenil, nikdar več ne jokati. Pri tem sklepu je tudi ostalo vsaj tisti večer, ker sem šel kmalu v prijetno naročje sladkega spanca.

Zakaj je prišel k nam striček Matija tisti večer in kdaj je odšel, še danes ne vem. Pa si seveda tudi ne maram beliti glave, in menda tudi vi, dragi čitatelji in čitateljice, niste preveč radovedni raditega.

Prihodnji dan sem vstal, ko je že visoko stalo solnce na nebu, in od prve maše je bil atej že tudi doma.

»Da si mi popoldne doma,« mi reče atej v strogem naglasu. »Krojač pride, da ti pomeri obleko, ker v šoli ne boš smel biti zamazan in razcapan. Si razumel?«

»Da, atej, sem razumel,« sem mu odgovoril komaj, tako sem bil veselorazburjen. Nove hlače, nova kamizolica — to je nekaj za mladega fanta!

»Tudi čevljičke dobiš nove,« nadaljuje atej. Ne gre, da bi pozimi bosopetil v šolo. V torek ali v sredo pride čevljar k nam.«

Objel in poljubil bi bil tedaj ateja, da bi mi bil le dovolil. Ali on ni maral lizanja in božanja — kakor se je sam izrazil.

»Atej, kdaj pa dobim torbico in tablico,« se ojunáčim tedaj ter vprašam ateja, ki ni nič kaj ljubil takih vprašanj. On je bil namreč vedno tega prepričanja, da otrok ne sme ničesar zahtevati od svojih staršev, ampak samo hvaležno sprejemati, kar se mu dá. Gorje tistemu, ki bi se bil branil, ali si celo izbiral, če mu je on kaj ponudil!

Toda tedaj je menda pozabil ta svoja načela. Kar prijazno in lju-beznivo mi je odgovoril, da tudi to dobim o pravem času.

In ravno s tem svojim odgovorom me je tako pridobil zase, da sem se nehote in nevede navzel vseh njegovih načel, ki so bila tuintam nekoliko prestroga in preostra, ali vendarle zelo pametna in koristna.

In vse se je tako zgodilo, kakor mi je rekel atej dopoldne.

Popoldne po krščanskem nauku je prišel z atejem krojaček Jurkov Martinek, pa je jel meriti po meni, po Pepčku in po Francku.

Ker še nisem znal brati, ne računati in tudi ne pisati, se mi je zdelo zelo čudno, da ni pomeril Martinek obleke tudi Minki in Slavki. Ateja si seveda tega nisem upal vprašati; druge sem pa imel vse za neumnejše od sebe.

Mamica, ko je prišla nekoliko pozneje domov, mi je prinesla torbico, tablico in klobuček z zelenim trakom naokrog. Tablica je bila moje največje veselje, in seveda mi je še tisto popoldne padla na tla ter se ubila. Za kazen me je atej precej občutno našeškal in pa z razbito tablico sem moral prvič v šolo.

Tudi črevljar je prišel v sredo k nam s celo klobaso majhnih in velikih kopit v roki in s težkim zabojem na hrbtu. Notri je imel šila, škarje, nože, nožke, kladiva in pa smolo. To vse je razložil na nizko mizico. Potem je pa jel meriti kar povrsti, meni kot najmlajšemu seveda najzadnje. Nato je začel pa rezati in šivati. Drugi dan je že zbijal, tretji dan sta bila pa že dva para narejena: moj in Slavkin par. (Dalje.)

Večer prve pomladi.

I.

Stara Pretnarjeva mati so sedeli radi po večerji sami v svoji vežni sobici. Primaknili so stol k oknu in gledali v nebo, kjer se je svetilo stotisoč zvezdic. Prijetno jih je grela odzadi gorka peč, a luči niso prižgali, ker so sedeli rajši v temi. Vse boljše so se videle tako drobne zvezde, ki so jih tolažile in jim bile zveste in tihe družice v tistih prijetnih večernih urah. Dolgo so posedevali tako in so mislili to in ono. Potem pa so vstali in šli v izbo in so se pogovarali z zetom in hčerjo to in ono.

Tudi danes so se vsedli stara mati k oknu. Že je bilo zašlo solnce in samo sneg na visokih gorah je še žarel v rožnih barvah. Mračno in tiho je bilo po mali sobici. Le iz daljave se je čulo šumenje gorskega potoka, ki je hitel med kamenjem tja dolí na planjave. Zvezda za zvezdo se je vžigala na nebesni višavi, na zemljo pa je padala vedno bolj temna noč.

Glej! Tam na vzhodu je zablestela zvezda, velika in krasna. Najlepša je bila izmed vseh sestric, in je migljala tako prijetno in mehko! Začudeno so jo gledali stara mati. Ej, še nikdar je niso videli; nikdar se jim še ni nasmehljala skozi okence. Čudili so se stara mati in so ugibali, kaj pomeni ta zvezda.

Zunaj je kapalo enakomerno s strehe, kjer je še ležala na senčni strani plast snega. V peči je zaprasketal zdaj in zdaj ogenj: kako prijetno je bilo v gorki sobici! Mirno so se naslonili stara mati nazaj na stol, pa so še vedno ugibali, kaj naj pomeni tista krasna in velika zvezda.

Čuj, naenkrat je potrkal nekdo narahlo na okence. Pogledali so stara mati, pa so zagledali belo ženo pod oknom. Prijazno se jim je smehljala in je pokazala na krasno zvezdo.

»Ali veste, kaj pomeni ona zvezda?« je izpregovorila. »Ali veste, stara mati, kdo sem jaz?«

Odmigali so stara mati z glavo. Bela žena pa je nadaljevala:

»Jaz sem Rojenica. Ona zvezda pa pomeni, da se je nocoj rodilo dete, lepo in krasno kakor ona zvezda na vzhodu. Tam daleč, daleč v deželi Kolovoziji se je porodilo tisto dete. Jaz pa grem, da mu prorokujem življenje. Veste, stara mati, ker vi ljubite tako nebeške zvezde, pa vam hočem povedati življenje onega deteta, ki se je narodilo nocoj v daljni deželi Kolovoziji.

Gradič se dviga tam, kroginkrog pa se vijejo zlahtne trte. Večna pomlad vlada tam in zimski viharji ne pridejo tja. Kralj kraljuje v tistem gradiču z zlato kraljico. Njima strežejo bele vile in čuvajo ju orjaki, močni kakor hrasti. Nocoj pa se jima je narodilo krasno dete, in vesela pesem odmeva po zlatem gradiču.

Doraslo bo dete v krasno kraljično. Po vsem svetu bo slovela zaradi svoje lepote, dobrote in pobožnosti. Nekoč pa bo prihrumel sovražnik. Kakor listja in trave ga bo in močan bo kakor divji vihar. Porušili bodo gradič in umorili bodo svetlega kralja in zlato kraljico. Prišle pa bodo bele vile; rešile bodo krasno kraljično in jo ponesle daleč, daleč iz dežele Kolovozije. V zelenem gaju si bodo postavile svoj dom in bodo živele lepo in prijetno. A naenkrat bo prihrumel za njimi sovražnik. Preplašene bodo zbežale preko gorâ, in lepa kraljična bo tavalala sama okrog. Dolgo bo blodila okrog, a naposled se bo zatekla k vam. Mraz bo pri vas in solnce se bo skrivalo za sive, mrzle megle.

Stopila bo zlata kraljična k vam. In glej — naenkrat se bo zasmejala solnce in se bo stajal led. Pisane rože bodo pogledale iz zemlje in bodo pozdravljale, lahno kimajoč z glavicami, zlato kraljično. Po zelenih gozdovih pa bodo prepevali ptiči; sladko in srebrnoglasno bodo prepevali, da se bo tajalo vsakemu srce.

Dolgo se bo mudila kraljična pri vas. Trosila bo srečo in veselje kroginkrog, in hvalili bodete dobrega Boga, da vam jo je poslal. — Toda naenkrat bo prihrumel sovražnik in jo pregnal iz vašega kraja. Žalostno bo postalo vaše srce in otožno. Pokrile bodo nebo megle in solnce se ne bo več smejalo.

Zlata kraljična bo zbežala in bežala dalje, dalje. Daleč v deželo Kolovozijo se bo umaknila in se skrila v senčnat gaj. Dolgo, dolgo bo živela tam v samoti. Stregli ji bodo majhni pritlikavčki, ki jo bodo ljubili kakor svojo sestričo. Pobožno bo živela tam zlata kraljična in bo objokovala svojega svetlega očeta in svojo zlato mamico. Prišla pa bo smrt; kakor cvetica, tako bo nagnila kraljična svojo glavico. Dušica pa bo hitela vesela v nebesa.

Takrat se bo pa utrnila ona lepa, velika zvezda, ki je zažarela nocoj tako svetlo in jasno.

Vidite, stara mamica, tako bom prorokovala nocoj v deželi Kolovoziji ob zlati zibelki. Mudi se mi že, zato pa ostanite zdravi, stara mamica!«

Izginila je bela žena kakor senca in ni je bilo nikjer več. Mala vnučinja Anica je stopila takrat tiho v izbico, pa je rekla:

»Stara mati, pojdite večerjat . . .«

Stara mati so si mencali oči, kajti ravnokar so se zbudili iz lepih sanj. Še enkrat so pogledali na tisto krasno zvezdo, pa so dejali samim sebi:

»Hm, zadremala sem malo . . . Ni čudno, da pridejo k človeku take sanje, če zaspri ob pogledu na krasno zvezdo. Pa zdaj, ko prihaja pomlad . . . Nič čudnega niso potem take sanje, hm, prav nič čudnega . . .«

In stara mati so prijeli malo vnukinjo Anico za roko, pa so šli počasi iz sobe k večerji v izbo.

II.

Pretnarjev Poldek je gnal živino napajat. Že davno je bilo odzvonilo »Avemarijo« in mrak je legal na zemljo. Veselo je pokal Poldek z bičem, da se je slišalo daleč po vasi. Po ulici je gnal živino proti potoku, ki se je bil ravno danes iznebil neprijetnih ledenih spon. Zato je šumel veselo in je narastel v svojem veselju za veliko mero. Neprestano so tekle vanj majhne vodice, ki so se zbirale kraj potov in se ponižno pridruževale svojemu velikemu, mogočnemu bratcu.

Napila se je že živina mrzle vode. Pognal jo je Poldek nazaj in še veselejše je pokal z bičem. Prepeval je zraven veselo pesem in kako bi tudi ne pel? Ravno danes je mešetaril in naredil kupčijo s sosedovim Martinom. Za drsalko je mešetaril, in nazadnje sta se pobotala za dve beli desetici.

Hoj, to se bo drsal jutri zjutraj po ledu! Na desno nogo bo navezal drsalko in z levo se bo poganjal. Kakor strela bo šinil preko gladkega ledú in bo zavriskal od same radosti. Ali pa se bo pognal po zmrzlem klancu. Na eni sami nogi bo stal in kakor veter bo odbrzel navzdol. Postajali bodo ljudje: Gledali ga bodo in se mu bodo čudili glasno.

»Hentaj, pogledjte ga no, Pretnarjevega Poldka! Na eni sami nogi stoji, pa drči ko blisk. Glejte ga no!«

Tako se bodo čudili ljudje in bodo gledali dolgo junaškega dečka. Ej, pa je tudi dobra in lepa njegova drsalka. Ni čudno: celo uro je mešetaril zanjo in dal zanjo beli desetici. Pa bi ne drčal zato po strmem klancu kakor blisk in veter!

Samo, če bo zadosti ledú jutri? Hm, po polju so se nabrale čez dan cele mlake; ponoči pa bodo zmrznile in napravil se bo led, gladek in debel, da bo veselje. Toda samo, če se bo res?

V skrbeh je pogledal Poldek na mlako kraj pota, po katerem je gnal živino domov. In glej — že se je delala ledena skorja na nji; tudi vodice, ki so tekle kraj pota, so se ustavile in se pokrile z drobnim, kakor steklo šibkim ledom.

Zažvižgal je Poldek v velikem veselju in počil z dolgim bičem. Takrat pa je že prišel domov. Živino je privezal v hlevu k jaslim in ji navrgel še nekaj klaje. Potem pa je stopil na dvorišče. Na nebo se je ozrl, kjer je gorelo že precej zvezd v mokrem svitu.

»Bo, prav gotovo bo jutri led,« je govoril sam pri sebi. Pomencal je roke in hotel stopiti v hišo. Takrat pa je zagledal veliko in krasno zvezdo tam na vzhodu. Začudil se je, ker ni videl še nikoli tako svitle zvezde. »Kaj neki pomeni?« se je vprašal. A ni si vedel odgovora. Vse tiho je bilo okrog njega. Le s strehe je kapalo enakomerno, in slišalo se je, kakor bi nekje zvonili skriti in nevidni zvončki.

»Ej, Poldek, ali ne veš, kaj pomeni ona zvezda?« so zvončkljali oni skriti in nevidni zvončki. »Radi bi ti povedali, pa ti ne smemo. Veš, Poldek, če bi ti razodeli vse, pa bi bil jezen na nas. Celu uro si mešetaril za lepo drsalko in si dal dve beli desetici zanjo. Če ti pa povemo resnico, se boš razhudil in boš jezen na nas. Zato pa rajši molčimo. Jutri boš pa že sam videl, kaj pomeni ona zvezda in se boš kremžil. Poldek, hihih . . .«

Tako so se glasili nevidni in skriti zvončki, ko je kapalo enakomerno s strehe. A Poldek ni slišal in ni umel teh glasov. Veselo se je oziral v nebo in govoril neprenehoma sam s seboj:

»Bo, bo; najlepši led bo jutri . . . Vso noč bo tako jasno in mrzlo. Juhej, zjutraj pa poletim kakor blisk čez strmi klanec . . .«

Tako je govoril Poldek in se napotil v drvarnico. Izpod bukovih drv je izvlekel svojo drsalko. Ljubeznjivo jo je gledal in se čudil njeni lepoti, kolikor jo je mogel videti pri zvezdnem svitu. »Take drsalke pač nima nihče na svetu! Med bratci je gotovo vredna okroglo kronico, pa šele po dolgem mešetarjenju. Za ves svet je ne dam; saj bom švigal jutri kakor blisk po strmem in dolgem klancu.«

Zopet je skrtil Poldek drsalko pod bukova drva in se napotil v hišo. Na pragu pa je obstal še enkrat in se je ozrl po nebu. Nikjer meglice, nikjer oblacka! Same zvezde na nebu, migljajoče v mokrem svitu in prijazno zročé na pokojni svet. Najlepša pa je bila med njimi ona, ki je žarela tam na vzhodu.

»Kaj neki pomeni?« se je vprašal Poldek. »Še nikoli ni bila tako svetla kakor nocoj. Hm, staro mater povprašam. Stara mati gotovo vedo; saj vedo o vsem, kar je na svetu, na nebu in v nebesih.«

Tako je sklenil Poldek in stopil v hišo . . .

III.

Drugi dan. — Mala Pretnarjeva Anica je pohitela popoldne iz doma in se je napotila proti solnčnemu griču, ki je stal nedaleč od hiše. Gorko in mehko je sijalo solnce, da je ginil sneg kar vidno. Kraji, ki so ležali proti solncu, so bili že popolnoma prosti snežne odeje; le tupatam se je še skrival za gostim grmom kupček snega.

Zato se je domislila mala Anica tistega popoldne, da je že gotovo pokukala iz zemlje kaka pomladna rožica: Morda bela kurjica, morda je

že vzcvetelo trdo trstje ali pa morda celo že kima kak zvonček. Pojde pogledat tja gor; natrga si rožic, pa jih povije v lep šopek. Stari materi ga prinese in ga ji podari. Lepo se bodo nasmehljali stara mati. Pobožali jo bodo po laseh; rožice pa bodo dali v kozarec in jih postavili na okno, da se bodo igrali solnčni žarki z njimi.

Pot je bila skoro že popolnoma suha. Le ob kraju tam je tekla majhna vodica in se je izlivala v naraslo Rojico. Šla je Anica čez most in se napotila v strmi grič. Tako prijetno jo je grela solnce! Dobre volje je bila, pa je prepevala veselo. Izza grmovja je stopila na tratice, in glej — tam so cvetele že z odprtimi cvetovi bele kurjice. Mnogo jih je bilo in Anica se jih je razveselila. Natrgala jih je za dosti in vsedla na kamen, da si napravi lep šopek.

Čuj! Takrat so pa izpregovorile rožice. Z mehкими glasovi so govorile, kakor da bi šepetal samo pomladni vetrc, ko pihlja čez zelene grme in strme griče.

In rekla je prva kurjica: »Joj, sestrice, kako dolgo smo čakale, da nas je poklicalo solnce iz zemlje! Lepo tiho smo ždele v svojih domkih pod zemljo. Pa je potrkal solnčni žarek na vratica: Vstanite, vstanite, zaspanke! Solnce vas kliče . . . Pa smo vstale, pa smo se nasmejale zlatemu solncu: Hihih . . .«

In rekla je druga kurjica: »Kratek čas smo samevale tu na trati. Pa je prišla ta mala Anica, pa nas je potrgala. V šopek nas povija zdaj, in Bog ve, kam nas ponese?«

Izpregovorila je tretja kurjica, pa je dejala: »Oj, jaz pa vem, kam nas ponese. Veste, Anica ima rada staro mater. Njim nas bo podarila. Prijazno in veselo se bodo nasmehljali stara mati, pa bodo pobožali malo Anico po laseh: Ej, Anica, kako si pridna!«

Četrto kurjico pa je zaskrbelo. Žalostno je povprašala sestrice: »Kaj bo pa potem z nami? Ali bodemo morale zveneti in umreti brez zlatih solnčnih žarkov?«

Vse kurjice je zaskrbelo, in nobena ni vedela odgovora. Bile so žalostne in potrte. Pobožala pa jih je Anica po belih in nežnih glavica, pa jih je tolažila:

»Ne bojte se, drage rožice! Lepo vas bodo dejali stara mati v kozarec. Na okno vas bodo postavili in vam bodo prilivali vsako jutro. Solnčni žarki se bodo igrali ves dan z vami, da vam ne bo dolgčas, oj, rožice, bele in nežne!«

Tako je tolažila mala Anica. Kurjice pa so se razveselile in so se zasmejale tiho in mehko, kakor da šepetajo pomladni vetrc preko zelene tratice: »Hihih . . .«

Toda kurjice niso govorile in tudi smejale se niso! To je mislila Anica samo v svojem zlatem srčku, pa se ji je zdelo, da govorijo rožice! Anica si je mislila samo, pa mehki pomladni vetrc je vel preko zelene tratice!

Že je napravila Anica šopek; pa saj je bil tudi že čas. Kajti solnce je bilo že zašlo in prihajala je temna noč, a ponoči je bilo Anico strah! — Brzo se je napolila prcti domu. K stari materi je stopila v vežno izbico, pa jim je izročila šopek. Veselo so se nasmehljali stara mati in pobožali Anico po mehkih laščkih.

»Pridna si, Anica, pridna,« so dejali. »Glej, ko bo tvoj god, pa ti podarim kolač. Polno rozin in medu bo notri, da se ti bo srček kar smejal . . .«

»Ali res, stara mati?« je vprašala Anica veselo. Pokimali so stara mati in ji pritrtili še enkrat. Anica pa je odšla od stare matere, ker je vedela, da so ob tem času najrajši sami. V izbo je šla in je stopila k oknu.

Nastala je bila že tema in zvezde so se prižigale na nebu. Vedno več jih je bilo, in Anica jih je pričela šteti. Toda bolj ko je štela, več zvezd se je zasvetilo njenim očem. Nazadnje pa je obstala pri svetli zvezdi, ki se je hipoma prikazala tam na vzhodu.

»Joj, kako je lepa in velika!« se je začudila mala Anica. »Take zvezde pa nisem še nikoli videla . . . Bog ve, kaj pomeni?«

Premišljevala je Anica in ugibala, a ničesar se ni domislila. Njena mati so stopili z lučjo v izbo, in Anica jim je pokazala tisto veliko zvezdo. Tudi mati so se čudili, a niso vedeli, kaj naj pomeni. Pristopili so potem še oče in so občudovali krasoto velike zvezde. A tudi oče niso vedeli ničesar o njej.

IV.

Po večerji so se vsedli stara mati k peči, krog njih pa Poldek in Anica. Prijetno je grela peč, da je bilo vsem toplo pri srcu. Ob desni se je tiščal Poldek stare matere, ob levici pa mala Anica. Skoro hkratu sta vprašala oba:

»Stara mati, ali ste videli tisto veliko zvezdo?«

Pokimali so stara mati z glavo, pa so odgovorili: »Videla sem jo, ljubčka, videla.«

»Stara mati, ali pa veste tudi, kaj pomeni, da je tako velika in krasna?« je vprašala Anica radovedno.

»Seveda vem, srček moj mali,« so pokimali stara mati. »No, ker sta tako radovedna, pa vama hočem povedati, zakaj gorí tista zvezda nocoj tako krasno.«

Stara mati so povedali svoje sanje. Zvesto sta jih poslušala vnuk in vnujka in nista se ganila niti za trenutek od njih. Ko pa so povedali stara mati svoje sanje, so pa še pristavili:

»Kakor sem izprevidela iz svojih raztresenih sanj, pomeni ona zvezda: Nocoj je prišla v naš zagorski kraj pomlad in ostane tako dolgo pri nas, dokler ne pride poletje. Ej, konec je zdaj mrzle zime, konec! Nič več ne bo mraza in tudi snega ne bo več. Lepo se bomo grelí na solncu in dobro bo nam pri srcu . . . Veste, zato sveti ona zvezda tako krasno, ker ji je naročila pomlad, naj nam naznani, da je prišla resnično v naš kraj. Jutri, ljubčka, bodeta pa videla, da ne bo zvezda več tako velika in krasna.«

Tako so pripovedovali stara mati. Ko so končali, je poskočila mala Anica veselo s klopi. Dvakrat se je zavrtela po sobi, pa je zaklicala:

»Juhej, pomlad bo! Pa bodo cvetele povsod pisane rožice. Juhej!«

Tako se je veselila mala Anica. Poldek pa je povetil glavo in se je nakremžil. Joj, celo uro je mešetaril danes s sosedovim Martinom za drsalko in mu dal zanjo dve beli desetici. Zdaj pa, ko jo ima, pa prisveti ta nesrečna zvezda in pravi, da je prišla pomlad in da hoče spraviti ves sneg in led. Kje se bo pa drsal Poldek potem, če spravi pomlad ves sneg? Morda po kopni cesti, ali pa po zelenem polju? — Joj, čemu je prišla zvezda ravno nocoj? Zakaj pa jutri ne?

In kremžil se je Poldek in bil je žalosten, zelo žalosten. A te svoje žalosti ni hotel kazati nikomur, ker bi se mu sestra gotovo posmehovala

Pridni vrtnarčki.

in bi mu jutri nagajala ves dan. Zato pa je rajši vstal. Še enkrat je pohitel pred hišo pogledat, če je še mraz. Res, mrzlo je bilo in jasno in na nebu vse polno zvezd. Le tam ob belih gorah je stal oblak, težak in črn, in se ni ganil z mesta.

»Mraz bo jutri,« je govoril Poldek samemu sebi. »In led bo — prav gotovo bo led!«

Potolažen se je vrnil v izbo. Kakor miška je bil tih in se je spravil spat tiho kakor miška — —

Drugo jutro pa je vstal zgodaj in skočil k oknu. Pogledal je vun, pa se mu je nakremžil obraz. Črez noč je bil izginil skoro ves sneg; le tupatam se ga je še držalo kupček. Gorak, južen veter je vel preko doline, in pod njegovim dihom se je tajalo vse. Nkjer ni bilo koščka ledu, in po polju so

stale velike mlake umazane vode. Resnično — pomlad je prišla čez noč in zima se je umaknila visoko na bele snežnike.

Tudi mala Anica je stopila k oknu. Tam zunaj je zagledala pomlad in veselo je ploskala z rokami. Poldku pa se je kremžil obraz vedno bolj. Dve beli desetici stavim, da se je splazil potem v drvarnico. Gledal je tam svojo ljubo, krasno drsalko, in debele solze so mu tekle po rdečem licu . . .

Jos. Vandot.

Sirota.

(Dramatičen prizor za šolsko mladino. — Sestavila teta Erna.)

Osebe:

Teronka *Stunski* *Mirka* *Mara* *Lenka* *Pejska*
Mirka, dvanajstletna, **Jelica**, trinajstletna, **Milan**, sedemleten, **Jasna**, štiriletna, **Božena**, petletna, domači otroci; **Mara**, sirota; **Lenka**, hišna; **Vera**, deklica iz sosesčine. Več drugih dečkov in deklic iz sosesčine.

Prizorišče: okusno opravljena soba.

Prvi prizor.

(Domači in drugi otroci [12 do 16]. Ko se dvigne zastor, krožijo otroci v podobi kolesa, pojoc pešem: »Ropoc mlin v dolu...« Med kroženjem in petjem vstopi sirota Mara, zre tužno na veselo otroško družbo, naslanjajoč se na steno v ozadju, tresoč se od mrzave; nihče je ne opazi. Pri zadnjih besedah pesnice vstopi hišna Lenka.)

Drugi prizor.

(Prejšnji in Lenka.)

Lenka: Moj Bog, otroci, nehajte vendar! Ta direndaj, — ta prah, — pa v tej sobi! — Ali nimate za to igralnice? (Otroci nehajo in obkrožijo Lenko.)

Milan: Ti sitna Lenka; kadar je prav veselo, pa nas ti motiš.

Mirka: Lenka ima prav; tu res ni prostor za take igre.

Lenka: Sedaj pa kar hitro v igralnico; tam vas čaka južina!

Vera: Saj smo se zadosti dolgo igrali; — za igro pa južina, to je primerno; le storimo, kakor veli Lenka, in pojdmo južinat!

Jasna: Južina — južina — juhé!

Božena: Jaz bi se pa raje tu igrala.

Lenka: Kdor hoče južinat, naj gre za menoj!

Otroci: Južinat, — južinat! (Odidejo razen Jelice in Mare.)

Tretji prizor.

(Jelica in Mara.)

Jelica: Zoprno! Ta Lenka samo za-ukazuje — in vsi jo morajo slušati; gorjé, če bi se ji kdo zoperstavljal! Mama tega ne trpi; samo enkrat sem nastopila proti Lenki; k nesreči me je zasačila mamica in hudo sem bila karana. Karana zavoljo hišne — smešno! Pri Gruberjevih je to vse drugačno; prijateljica Zora dela, kar hoče; služkinje se morajo ravnati po njej, ne pa ona po njih. Res ne razumem mamice; rekla bi, da ljubi služkinje bolj nego nas. (Zagleda siroto; osorno:) Kdo si pa ti? Kaj hočeš tu? Pri nas ni prostora za berače. Spravi se odtod!

Mara: Ne bodite hudi, gospica, da sem zašla sem; tako me zebe . . . (tresoč se) zebe . . .

Jelica: Proč, idi na svoj dom! Ali si tu doma?

Mara: Oh, uboga Mara nima doma!

Jelica: Ah, kaj še; vsakdo je nekje doma, torej tudi ti; to so le prazni izgovori; le glej, da se mi odpraviš!

Četrty prizor.

(Prejšnji in Lenka, ki čuje zadnje besede.)

Lenka: Ali te ni sram, Jelica, da tako brezsrčno govoriš; če bi te slišala gospa mama, bi se razjokala nad teboj.

Jelica: In kregana bi bila, to vem, če me izdaš, — pa ne morem drugače; meni že preseda, da se moram tako-rekoč klanjati pred ljudmi, ki stojé tako nizko pod nami. Raje grem; s teboj se ne bom prepirala; pa odpravi ti to nesramno, predrzno beračico! (Odide.)

Lenka (beži za njo): Ne tako, Jelica, ne tako!

Peti prizor.

(Mara sama, stopi v ospredje in poklekne.)

Mara O, dobri Bog, usmili se mene sirote! Kam naj grem? Mraz me tresé, glad me muči, in nikjer usmiljenega srca! O, Mati nebeška, glej name, usmili se ubogeга zapuščenega otroka! (Se joče.)

Šesti prizor.

(Mara in Lenka.)

Lenka (vstopívši): Ne jokaj se, revica! saj te nihče ne podi, in Jelica tudi ni tako trda, kot se dela. Povej mi, kdo si in zakaj si tako zapuščena?

Mara: Oh, dobra gospica, zelo, zelo hudo se mi godi. Moj oče, priden delavec, je umrl pred leti, moja dobra mamica je šivala noč in dan, da nama zasluži vsakdanji kruh; — a zbolela je, odpeljali so jo v bolnišnico; ostala sem sama doma, a doma mi je mraz — hudo me zebe — strah me je . . . in kruha nimam.

Lenka: Uboга sirota!

Mara: Lakota in mraz sta me gnala od hiše; čula sem tu otroške glasove in vstopila sem. Ne hudujte se, prosim, saj grem zopet dalje.

Lenka: Kaj še! Z menoj ideš sedaj v kuhinjo, da se ogreješ in dobiš kaj za prazni želodec; potem pa bom govorila z milostljivo; ona bo gotovo vedela radi tebe kaj nasvetovati.

Mara: Hvala, hvala! Kako ste dobri! (Odideta v kuhinjo.)

Sedmi prizor.

(Po kratkem odmoru vstopijo domači otroci.)

Mirka: Tako; pojužinali smo. Tuji otroci so šli na dom, mi pa moramo misliti na učenje.

Jelica: Jaz že vse znam; meni se ni treba učiti.

Mirka: Res imaš dobro glavo in ti učenje ne dela nobenih preglavic, a vendar tudi tebi ne bi škodilo nekaj ponavljanja.

Jelica: Ponavljanje! Hm, saj se mi ne sanja!

Milan: Meni se le sanja, kadar spim, pa še takrat ne o učenju; pa moram le še danes pisati nalogo. Pojdimo torej v učilno sobo!

Božena: Kam pa naj greva medve z Jasno?

Mirka: Le idita v kuhinjo k Lenki!

Jasna: K Lenki, k Lenki; ona nama bo povedala lepo povestico. (Jasna in Božena v kuhinjo, Milan v učilno sobo.)

Osmi prizor.

(Mirka in Jelica.)

Jelica: Zakaj ne greš še ti? Mi hočeš zopet pridigovati? Te že poznam!

Mirka: Jelica, prosim te, pojdi z nami; če ti res že vse znaš, pa bodeš nama z Milanom malo pomagala!

Jelica: Nečem; — grem raje k Zorki; tam je prijetnejše!

Mirka: Zakaj zahajaš vedno k Zorki? Vendar veš, da mamka tega ne vidi rada; če se že od Zorke ne moreš ločiti, pa jo povabi semkaj med nas!

Jelica: Zorka da bi prišla k nam! Beži, beži! Kaj bi ona tu, kjer je vse tako starokopitno, kakor pravi ona, kjer sme zaukazovati hišna, ki nas tiče, — nas, gospice višjih krogov?

Mirka: Mamka ne pusti, da bi nas zvesta Lenka vikala; jaz ljubim dobro, skrbno Lenko; tudi sama nočem, da bi me vikala!

Jelica: Ti, seve, ti vzor ponižnosti; meni pa vse to kar nič ne ugaja. Sram me je pred ljudmi, da je pri nas vse tako nemoderno.

Mirka: Če nočeš ubogati, pa stori kar hočeš. Ne utegnem se s teboj pričkati; moram h knjigi. Le glej, da prepozno ne izpregledaš svojega neumnega ravnanja! Z Bogom!

Deveti prizor.

(Jelica sama.)

Jelica: Neumno imenuje moje ravnanje! Saj me ne razumeta, ne dobra mamica, ne sestrica. Ali ni škoda, ko je

drugače tako lepo pri nas, da nočejo popustiti teh zastarelih šeg? Zorka je rekla, da živimo pri nas srednjeveško; in res je! V zasmeh smo drugim! Zato ravno bi jih rada malo izpreobrnila; pa vse zastoj! Oh, če bi šlo po mojem, vse bi bilo drugače! (Tu vstopi Lenka ter čuje te besede.)

Deseti prizor.

(Jelica in Lenka.)

Lenka: Kaj bi bilo drugače, ti novodobna »frajlica«?

Jelica: Vse; osobito ti bi se morala drugače obnašati proti meni. Kam pa si odpravila nadležno beračico?

Lenka: Meniš ono siroto? V kuhinji se sedaj igra z Boženo in Jasno; ravno grem radi nje k milostljivi gospej mami.

Jelica: Seve; predobra mamica in njeno mehko srce se bode zopet izrabljalo. Bolje, da grem k svoji Zorki! (Odide.)

Enajsti prizor.

(Lenka sama.)

Lenka: Če pogledam Jelico in njeno ravnanje, pa postanem žalostna. Kaj je temu otroku? Tako skrbno vzgojena, in vendar vsa drugačna kot drugi otroci! Od nekdanj je bila svojeglavna in samo-svoja, a odkar občuje z Gruberjevo Zorko, pa je vse še slabše. To ni družba zanjo; a ona sili tja in že radi starega znanja z Zorkino staro mamo milostljiva ne more popolnoma prepovedati obče-vanja. Prepričana sem, da Jelica v srcu ni hudobna; le dela se tako, ker misli s tem pokazati, da je novodobna. Kako je bila danes zopet trda proti tej siroti! Nerazumljivo! (Skrivnostno.) . . . Če bi slutila? Saj me nihče ne čuje! . . . Milostna bi bila nevoljna, če bi, zlasti proti otrokom, kaj zinila; pa vendar bo to menda edino zdravilo za ošabnico. Bog, razsvetli me, da storim prav! — Zdaj pa k milostljivi! (Odide.)

Dvanajsti prizor.

(Božena, Jasna in sirota Mara; iz kuhinje priskakljaje.)

Božena: Mara si? — Pri nas še ni nobene Mare. Pa tu ostaneš, kajne?

Jasna: Oblekico mi boš šivala za mojo punčiko; kajne?

Mara: Oh, Božena in Jasna! rada bi ostala, a kaj poreče Vaša mamica?

Božena: Naša mamica ima rada pridne otroke!

Jasna: Bom mamico prosila: »Ljuba mamica, naj bo Mara pri nas!«

Trinajsti prizor.

(Prejšnji in Milan; prihiti z zvezkom v roki.)

Milan: Gotov sem! Juhe! Sedaj pa na vrt, da napravimo sneženega moža! (Zagleda sestrici in tujko.) Kdo pa je to?

Božena: To je Mara, ki nima mamic, pa bo pri nas.

Jasna: Da, pri nas, pa se bo z nama igrala.

Milan: Ona je že velika; ona mora v šolo hoditi. Ti ne veš drugega ko igrati, pa vedno igrati. Jaz sem že v drugem razredu, pa znam mnogo. (Tujki:) V katerem razredu pa si ti?

Mara: V tretjem; samo, da dostikrat ne morem v šolo, ker nimam čevljev!

Milan: Čevlje ti bom jaz dal!

Božena: Jaz pa obleko.

Jasna: Jaz pa igrače.

Štirinajsti prizor:

(Prejšnji in Lenka.)

Lenka (vstopivša, zase): Ti dobri otroci! (Glasno:) Hitro vsi k mamic! Mara dobi tam vse; ostane pri nas, dokler njena mamica ne ozdravi.

Mara (vsa radostna): Res!? — O hvala ti, ljubi, dobri Bog!

Vsi otroci: Pri nas ostane! Pri nas ostane! Pojdi z nami, Mara, pojdi! Juhej! (Vsi odidejo razen Lenke.)

Petnajsti prizor.

(Lenka sama.)

Lenka: Naša milostljiva je pravi angel; Mara ostane pri nas; za mater pa hoče tudi skrbeti; če zapusti bolnišnico, ponudila ji bo službo hišne. Od tu pač ne gre revež brez tolažbe.

Šestnajsti prizor.

(Lenka in Jelica.)

Jelica (vstopi — jezno — ne meneč se za Lenko): Je že zopet ni doma; na izprehod se je zopet peljala. Zakaj pa meni ni tako dobro kakor Zorki? Vsa

nejevoljna sem, če začnem primerjati sebe in njo. (Zagleda Lenko.) No, kaj pa ti, Lenka, tu postajaš; nimaš nobenega dela?

Lenka (resno): Dela dovolj; a v tem trenutku sem se spomnila na neko povest, in ta mi roji po glavi.

Jelica: Povest? Kakšna povest? Sicer si ne obetam dosti od tvojih povesti, a ker mi je dolgčas, mi jo povej! (Zase:) Povesti kaj rada čujem.

Lenka: Če me hočeš poslušati, naj bo. Sediva. (Vsedeta se na klopico ob strani odra.)

Jelica: No, zdaj pa le!

Lenka: Veš, Jelica, ko sem danes videla ono siroto, ki je zašla semkaj, sem se nehote spomnila neke druge sirote. In o tej drugi siroti ti hočem nekaj povedati. Teга je danes menda okoli dvanajst let. V našem mestecu se je raznesla vest, da se je ponesrečil železniški strojevodja; mrtvega so pripeljali na dom. Mlado, a bolešno ženo je ta udarec vrgel na bolniško posteljo, s katere ni več vstala; kmalu je tudi ona umrla. V zibeljki pa je spalo nedolžno dete, komaj pol leta staro, — sirota brez očeta in matere, brez sorodnikov. Ker ni bilo nobenega premoženja, namenili so oddati osirotelo dete v sirotišnico. O tem pa čuje mlada, bogata, komaj poročena gospa. Smili se ji zapuščeni otrok; z dovoljenjem svojega soproga se obrne na dotično oblast ter prosi, naj se ji izroči dete v oskrbo, hoče ga zrediti in vzgojiti kot lastnega otroka. Tako je prišla sirota, mala deklica, v hišo svoje dobrotnice. Vzrastla je tu kot domača hčerka; ni bilo razločka med njo in domačimi; še celo ime nove rodbine so ji pridejali. Niti osirotela deklica, niti drugi domači niso izvedeli, da ona ni domačinka. Ljubili so jo novi starši, ljubili so jo vsi domači veliko bolj kakor ona nje. Ni pa bila naša rejenka vedno vredna vse te ljubezni. Četudi ni bila hudobnega srca, imela je pa grde napake: bila je domišljava, ošabna, večkrat surova in neusmiljena proti revežem. Vse to je plemenito gospo zelo bolelo; a vsi opominí, vsi dobri zgledi niso pomagali nič, dokler se ni ohrabrila njena nekdanja pestunja in ji pripovedovala povest...

o usmiljeni gospej)... (Proti koncu je ginjena in govori počasneje ter bolj in bolj tiho.)

Jelica (zamišljena in razburjena — skoči kvišku): Kdo je ta gospa? Kdo ona rejenka?...

Lenka (ki je bila tudi vstala): In ti še vprašaš?

Jelica (vsa razburjena): Je li mogoče? ...jaz — jaz tu le rejenka! — ne prava hči! ... O moj Bog! (Se joče; skezano:) ...In nehvaležna sem bila, tako nehvaležna in ošabna; jaz, uboga rejenka!

Lenka: Pomiri se, otrok! Za poboljšanje še ni prepozno; stori, kar ti srce velevala!

Jelica (razburjena): Oh, k mamici, le k mamici, da jo klečé prosim odpuščanja! (Odbeži.)

Sedemnajstí prizor.

(Lenka sama.)

Lenka: Hvala ti, dobrotni Bog, da ji je ta beseda segla v srce! Sedaj bo vse dobro. Vem, da mi milostljiva zaradi dobrega namena in uspeha ne bode v zlo štela, ker sem izdala to tajnost. Kar pridruživim se Jelici in hitim k milostljivi.

Osemnajstí prizor.

(Vsi domači otroci, v sredini med njimi Mara, ki je sedaj preoblečena v novo obleko.)

Milan: Mirka, sedaj pa le začnimo z vajo za današnjo večerno predstavo v prid šolski mladini.

Mirka: Koj, Milan, le malo potrpi, da pridejo še drugi otroci, nas je premalo. To se bodo čudili gostje, kakor tudi tetka in babica iz Celja našemu petju in kroženju.

Jasna: Jasna bo tudi pela in krožila. (Se suče veselo.)

Mirka: Dà, dà, srček moj; vsi bomo sodelovali.

Božena: Kako se že veselim babice, ki mi prinese gotovo kaj lepega iz Celja.

Milan: Vsem, — ne samo tebi.

Mirka: Gotovo vsem; zatorej se moramo truditi, da ji napravimo s predstavo veselje.

Milan: Sedaj pa pride naša velika gospodična Jelica.

Božena in Jasna (ji hitita naproti):
 Jelica, Jelica, — hitro, hitro!

Devetnajsti prizor.

(Prejšnji in Jelica.)

Jelica (resno): Takoj, dragi moji, a preje imam še neko opravilo. (Stopi pred siroto Maro.) Ljuba Mara, prosim te, odpusti mi moje brezsrčno ravnanje; daj mi roko v spravo! Oh, kako se veselim, da ostaneš pri nas in ti še lahko dokažem, kako te ljubim!

Mara: Ljuba, dobra gospica Jelica! (Ji hoče poljubiti roko.)

Jelica: Ne gospica, »Jelica« mi reci in tikaj me, če me količkaj ljubiš!

Mirka: Bog živi našo drago Jelico, ki nas vse tako ljubi!

Vsi: Živio! Živio!

Dvajseti prizor:

(Prejšnji; Lenka s tujimi otroki.)

Lenka: Le semkaj, otroci! (Otroci se okoli domačih postavijo v polukrogu ter se pozdravljajo med seboj.)

Vera (stopi po pozdravljanju proti domačim, rekoč): Tu smo torej; dosti nas je, kajne? Vadili smo kolo na našem dvoru; prav dobro je šlo; upam, da vam s sodelovanjem ne bomo delali sramote; celo naši manjši so zelo spretni in se ne zmotijo za korak; kar začnimo!

Mirka: Sedaj pa le k skupni glavni vaji, da ne bo prepozno.

Milan: Jaz grem naprej! Hajd za menoj! (Odkoraka ponosno kot vojaški voutelj, drugi za njim, nazadnje Lenka. Med odkorakanjem otrok pade zastor.)

(Konec.)

Veliki traven.

Majnikova želja.

Ej, da sem jaz ptiček,
 gnezdo bi si zgradil
 tam na tisti lipi
 pred kapelico
 naše ljubljene Gospé.

In Gospa bi sama
 me učila pesmi,
 ki ne zna jih človek
 tu noben na zemlji,
 pesmi, ki jih znajo
 angelci samo.

Kaj naj vam zapojem?

Kaj naj vam zapojem
 za prelepi maj?
 Ah, ne znam jih peti
 kakor v seči kos,
 ali kakor lišček
 sredi cvétnih loz.

Včeraj šel sem v hosto
 k ptičkam drobnim v vas:
 lišček žvižgal, peval
 v tankem glasu je,
 kos pa mu pomagal
 v moškem basu je.

Pa da sem jaz lišček,
 pa da sem jaz kos,
 to zapel bi pesem
 kralju — maju jaz,
 da bi še pozabil
 iti proč od nas!

Bogumil Gorenjko.

Osramočen napuh.

(Basen.)

logu je pel slavec. Stal je skromno na drobni vejici košatega grma in prepeval tako sladko in ljubeznivo, da so utihnile vse ptice daleč naokrog in so ga poslušale kakor zamaknjene.

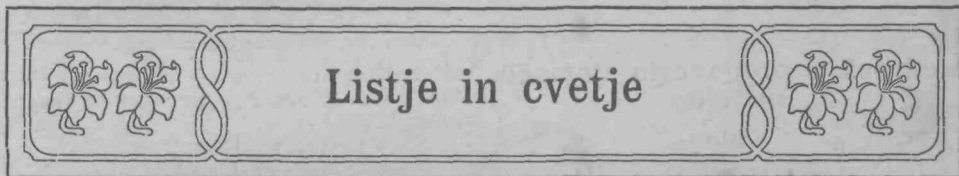
Tedaj je pa priletel k njemu pisani, trdoglavi kalin in je prezirljivo gledal preprosto obleko povsod priljubljenega pevca. Zavist se mu je vzbudila in zaničljivo je začel govoriti slavcu: »Nikar tako ne gostóli in ne poj, ko vidiš, da te nihče ne pogleda! Kam pa hočeš s svojo beraško opravo?«

»Vsak po svojem stanu,« je odgovoril slavec in nemoteno pel dalje.

Tedaj sta pa prišli mimo dve deklici. Ko sta začuli slavčevo petje, sta obstali in strme poslušali čarobno petje čudovitega pevca.

»Mrtev bi bil gaj, če se ne bi razlegal po njem glas kralja pevcev,« je rekla ena izmed deklic svoji tovarišici; a ta je molče prikimala in zrla venomer tja, odkoder je prihajal zvonki glas.

Osramočen je odletel kalin, ko je čul hvaliti slavca; a slavec je dobil plačilo za svojo ponižnost in skromnost. Gnjevoš.

Pisma našim malim.

III.

Draga slovenska mladina!

Zopet ti pišem o sreči. A da ti pokažem srečo, ti hočem pokazati našo in našega ljudstva in naše mladine — nesrečo. Ta nesreča se imenuje pijančevanje zlasti žganjepitje.

Gotovo si že videl pijanca. Njegov korak je bil negotov, hoja opotekajoča. Njegova beseda kreg, vpitje, preklinjevanje. Iz njegovih ust je puhtel neprijeten duh po zaužiti pijači ...

Kaj bi ti nemarnijo obširneje opisoval! Vprašam te samo: Kdo pa je ta pijanec? — Človek, bitje je, ki ga je Bog ustvaril po svoji podobi. Človek, umno bitje, pa tava opojen kakor neumen; človek, gospodar na zemlji, pa mu gospoduje pijača.

Kakšne vrste ljudje pa so pijanci? Žal, da le preoblikrat tudi mladi ljudje. Mladenič v cvetu mladosti, ponos svojih staršev, njih upanje — pa pijan!

Ali so pa pijanci srečni?

Vsak pijanec toži, da je bolan. Bolezen je pa kazen človeškemu rodu za prvi greh, bolezen je naša nesreča. Vendar je pa to še najmanjša nesreča nesrečnega pivca.

Otroci, ki so pijanci ne morejo biti srečni. »Spoštuj očeta in mater«, sem ti pisal zadnjič. Ali jih pijanec spoštuje? Kaj je mar pijanemu sinu žalost očetova, kaj ga brigajo materine solze! Kjer pa ni spoštovanja do staršev, tam pa ni sreče. — Pijanost je mati najrazličnejših pregreh. Naj ti samo nekaj povem, kar je napisala neka učenka o pijancih: »Pijanec greši sploh skoro zoper vse zapovedi. Od koga se sliši več kletvin

kakor iz ust pijanca. Pijanca ni videti ob nedeljah v cerkvi. Za njeja je cerkev gostilna, nesramno govorjenje molitev, torej se pregreši tudi zoper šesto božjo zapoved. Kolikokrat se čuje, da je kak pijanec postal velik tat. Največ goljufije, odrtije in laži pride po pijancih.« Glejte, kaj vam piše ta deklica. Koliko greha! Kjer je pa doma greh, tam ima svoj dom nemirna vest, tam ni doma sreča.

Pijančevanje vzame človeku tudi prostost. Koliko mladih pijancev preživi svojo mladost po ječah, v zaporu. Pijanec postane suženj, hlapec svoje grešne strasti. Namesto da bi se z božjo pomočjo ustavljal svojim strastem, ga pa premačuje grda strast pijančevanja . . .

Ljuba slovenska mladina, ali hočeš biti tudi ti tako nesrečna? Ali hočeš tudi ti s tolikimi grehi žaliti svojega dobrega Boga, žaliti svoje ljube starše, služiti grehu in samemu hudobnemu duhu? Od vseh strani čujem tvoj mehkozveneči glas: Ne, ne, ne . . .!

Prav je tako!

Prost mora biti, prost moj rod,
na svoji zemlji svoj gospod!

In da bo naš ljubljani slovenski rod prost: prost greha, prost sužnosti, prost raznih bolezni, ki jih je krivo pijančevanje — zato poskrbi tudi ti, mladina! Boj pijančevanju! Ta klic naj tudi tebi ne bo tuj. Če boš ti, mladina, spoznala ta klic, če boš ubogala in studila pijančevanje; če boš ljubila treznost, ali celo ne boš pokusila nobene opijanljive pijače: potem boš srečna ti, mladina, srečni bodo tvoji starši, srečna tudi tvoja domovina.

Pozdravlja te dobrohoteči tvoj prijatelj

Bogomil.

Modrost v pogovorih domačih in tujih.

Čoln.

Ne sme se vse nakladati na en čoln. *(Kar je preveč, je preveč. Posebno naporna dela je treba primerno razdeliti.)*

Čolnič, varuj se slapa, sicer bo njegov padec tvoj padec. *(Mladina, izogibaj se nevarnih potov!)*

Marsikdo ima čoln, pa ne zna čolnariti. — Vsak čoln hoče imeti svojega čolnarja. *(Kaj pomagajo še tako ugodne razmere onemu, ki si jih ne zna ali noče v prid obračati!)*

Z luknjastim čolnom ne hodi na morje. *(Za vsako podjetje je treba primernih sredstev.)*

Kdor zna čolnariti po ribnjaku, ne zna še ladje voziti po morju.

Kdor je v čolnu in ne utone, naj se še nikar ne imenuje plavača.

Kdor hkrati vozi z dvema čolnoma, se lahko ponesreči (potopi).

Za majhen čoln je treba le majhnih vesel.

Čreda.

Če vsak svojo čredo zavrača, se dobro pase. *(Če vsakdo stori svojo dolžnost, je lep red v človeški družbi.)*

Velika čreda potrebuje dobrega pastirja, majhna pa ne slabega. — Brez dobrih pa-

stirjev, ni dobre črede. — Kakršen črednik taka čreda. *(Povsod je na modrem vodstvu največ ležeče.)*

Slabi pastirji izpridijo čredo. Nobena čreda ni tako majhna, da bi ne bilo kake garjeve ovce vmes.

Čim manjša je čreda, tem boljša je paša.

Pastir mora čuti, četudi čreda spi.

Čim boljši pastir, tem večja čreda.

Računska naloga.

(Priobčil Internus.)

Nekdo ima 144 K, in sicer v novcih po 1 K, 5 K, 10 K in 20 K, vsakih v enakem številu po 4. Razpoloži jih po mizi v štiri enake vrste, in sicer tako, da znaša vsota vsake povprečne in navpične vrste in v obeh diagonalah 36 K. Kako je razvrstil svoj denar?

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil Internus.)

Kateri dediči poprej umrjo, preden prejmo dedščino?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5*20 K, za pol leta 2*60 K. — Uredništvo in upravništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.